

Novum

In memoriam dr. Péter Miklós (1939–2008).

A „börtönegyetemtől”, az egyházkerület „Szibériájáig”

Egy gyászszalag miatt 14 évi kényszermunkára ítélték, elvégezte hát a kommunista Románia börtönegyetemét. Részt vett egyházi oktatásunk rendszerváltás utáni újrászervezésében, kezdetektől lelkes munkatársa a református sajtónak. Beszélgetés dr. Péter Miklós lelkész-tanárral.

– Ha a gyermekkorra kerül szóba, milyen élmények jutnak eszébe?

– Az, hogy egész életemben mindenhová késve érkeztem. Hétéves bátyám volt, tehát késői gyermek voltam. Az összeszokott család valószínűleg nehezen szokta meg, hogy itt van egy újszülött, akinek a kedvéért a programot át kell alakítani. Nagymamámnak volt a legtöbb türelme hozzám. Idegenek voltunk Sepsiszentgyörgyön, ahol éltünk. Édesapám az ország másik végéből került oda, édesanyámnak az ősei éltek ott. A mindennapi kenyér hozta, hogy Szentgyörgyre visszakerült. A rokonok inkább távoliak voltak, mint rokonok. Csodálatos, majdnem hét évtizedig tartó barátságok is születtek az ott élőkkel. Tizenkét éves voltam, amikor az édesapám szülővidékére, Bihar megyébe kerültünk. Előbb pár hónapra Mezőtelegdre, majd Nagyváradra. Várad a szüleim életében a leghosszabb időt jelentette. Édesanyám, még özvegyen is, majdnem fél évszázadot élt Váradon. Én összefüggően csupán három évet, a középiskola utolsó éveit.

– *Akkor tulajdonképpen hol is érzi magát otthon Erdélyben és a nagyvilágban?*

– Egész Erdélyben, de azt is mondhatnám, hogy három városban szinte egyformán otthon érzem magam, mert az utóbbi években ezek közt rendszeresen ingázom. Remélem, a lokálpatrióták megbocsátják nekem, hogy az egyik város nem Erdélyben van. Ez Budapest, ahol a lányom él. Mindig az az érzésem amikor ott vagyok, mintha mindig ott éltem volna. A másik város Nagyvárad, ahová a legszebb középiskolai emlékeim fűznek, ahol most tanítok és ahol nagyon jól érzem magam, igazi családi, baráti közösségben. És természetesen Kolozsvár, ahol az állandó lakhelyem van, és ahol az unokáim születtek és élnek. Mind a három városban annyira otthon érzem magam, hogy egyiket sem hagynám ott a másikért, hanem amíg az erőmből tart, ezt az ingázó életmódot folytatom.

– *Még mielőtt a teológiára ment volna, egyébbel is foglalkozott. Többször beszélgettünk például rádiós múltjáról.*

– Van még a rádiózásnál is régebbi „foglalkozásom”: a színművészet. Hatodik osztályos koromban léptem fel először igazi szintársulattal gyermekszereplőként, a sepsiszentgyörgyi színházban. A darab egy családi dráma, egy román szerző műve volt. Iskolai színjátszóként már korábban, harmadik, negyedik elemistaként is felléptem. Élveztem, szerettem a nyilvánosságot.

A rádiózással a nagyváradai vezetékes rádió révén kerültem kapcsolatba, Boross Zoltán barátommal együtt. Két külvárosi stúdiója volt ennek a vezetékes rádiónak, a város két részét fedték le. Az egyikben Zoli lett egy évig a bemondó és a riporter, a másikban jómagam. Boross megmaradt a pályán egészen a nyugdíjazásig, én meg ötven éves szünet után kezdtem el ismét rádiózni.

Ami a kérdést illeti, körülbelül hatodik osztályos korom óta gondolok arra, hogy lelkipásztor szeretnék lenni. Ehhez tartottam magam akkor is, amikor ez bizonyos nehézségekbe ütközött. Ezzel kapcsolatos házi feladatom szövegét a tanárnő kivágta a füzetből, mert önmagát, az iskolát és engem is mentenie kellett. Írt egyetlen mondatnyi megjegyzést rá: „rendes gyermek nem foglalkozik olyasmivel, ami nem rá tartozik.”

– *Aztán mégis a kolozsvári teológián kötött ki. Milyen volt az '56-os eseményeket megélni teológiai hallgatóként?*

– Felemelő, megrázó, örömteli, lelkesítő és a tehetetlenség érzése is vele járt. Mi nem tudtuk ugyanazt tenni, mint a pesti srácok. Csak az együttérzésünket fejeztük ki. Lázadó módon a Marseilles-t énekelve vagy fütyölve az utcán, vagy hordva azt a fekete szalagot, amiért 14 évi kényszermunkát kaptam.

Volt olyan, a teológián lakó tanárunk, aki éjszakánként felkelt, megkeresett bennünket a klubban, ahol hallgattuk a rádiót, és velünk egyetértő módon fűzött megjegyzést az elhangzottakhoz. Sokszor úgy, hogy a mérgét sem tudta magába fojtani. Uri-ember volt, aki trágár kifejezéseket nem használt, de a hanghordozásában benne volt, hogy kit hol szeretne inkább látni.

Évekkel később, már a börtönévek után, amikor szerettem volna állást változtatni – megélhetési problémáim voltak, késett a fizetés, kicsi volt a gyülekezet –, volt olyan esperes, aki azt mondta, ő tanácstalan, nem tudja, hogyan kell ilyen „börtönviselt emberekkel” tárgyalnia és egyáltalán mit ajánlhat fel nekem. Aztán mondott egy gyülekezetet, amely akkor az egyházkerület Szibériája volt, ahová száműzetésbe, a fegyelmi úton áthelyezetteket küldték.

– *Hogyan emlékszik a börtönévekre?*

– Szigorúan, matematikailag nézve nekem „volt időm”, amit a börtönben tölthettem. Mert iskolába menet is nyertem két évet, az érettségivel is kettőt. Tizenöt és fél éves koromban már túl voltam a középiskolán. Akkoriban tízosztályos volt a középiskola. Volt tehát miből még egy „egyetemet” végigjárnom. Komolyra fordítva a szót, amit ott lelkileg és szellemileg nyertem, egyetlen más iskolában sem kaphattam volna meg: az együttéléssel megszerezhető emberismeretet, a nyelvismeretet, aminek nagy hasznát veszem.

– *A börtön falai között találkozott-e olyan személyiségekkel, akiket szabadságban nagy valószínűséggel nem ismerhetett volna meg?*

– Alkalmam nyílt megismerni a régi magyar arisztokrácia, néhány azóta már eltávozott képviselőjét. Elsősorban gróf Tisza Györgyről emlékeznék meg, akivel nagyszerű beszélgetéseket lehetett folytatni a 20. század magyar történelméről, bel- és külpolitikájáról. Roppant tájékozott volt, olyan műhelytitkokat ismert a magyar kormányzat történelméből, amiket más helyről nem lehetett tudni. Őt azért ítélték el, mert adventista prédikátor lett és ezeket a tanokat terjesztette. Amikor vallási kérdésekre került a sor, egészen megszállottan, sőt rögeszmésen – ez már elmeegógyászati kérdés – vesztette el a vezérfonalat, a logikát. Minden más témában világos, tisztafejű ember volt.

– Szabadulása után milyen késztetésből állt az egyetemi katedra mögé?

– A gyülekezetben legjobban mindig a fiatalok, gyermekek között éreztem magam. A felnőttekkel gyakran nehéz bizalmas testvéri kapcsolatba kerülni. Mindig van valamilyen gyanakvás a gyülekezetbe frissen odakerülő lelkipásztorral szemben. Mindig vannak olyan helyi szokások, hagyományok, amibe nem tud beleilleszkedni az, aki nem leereszkedni akar, hanem valamilyen szintre emelni a környezetét. Nem szeretném, ha bárki is félreértene. Itt arról van szó, hogy a lelkipásztor tanítani próbálja Isten terveire, a Szentírás, hitünk kérdéseinek alaposabb megértésére a híveket és akkor szembe találja magát olyan érdektelenséggel, hogy „nekünk mindegy mit prédikál, a lényeg az, hogy jól szervezzen, viselje gondját az egyház anyagi ügyeinek, hogy tartsa össze a gyülekezetet”. A gyermekek lelke formálhatóbb. Közöttük mindig felszabadultnak éreztem magam. Amikor tehát megnyílt rá a lehetőség, hogy egyházi oktatásunkat újrászervezzük, boldogan vállalkoztam rá.

– Szokott mesélni a diákjainak a börtönveiről? Ha igen, hogyan fogadják ezeket az élményeket?

– Évente két alkalom mindig kerül. Október 23-án vagy március 15. közeledtével mindig szakítok annyi időt, hogy ne a tananyagról, hanem ezekről az eseményekről beszéljek. Érdeklődéssel fogadják, kérdeznak is, sőt hívtak más iskolákba is.

– Egy volt politikai fogolynek kiváltképp fontos esemény lehetett 1989, a kelet-európai rendszerváltozások éve. Sokak szerint azonban nem következett be átfogó és mélyreható változás. Ön hogyan vélekedik erről?

– Vannak dolgok, amiket jobban el tudok mondani versben, mint prózában. Ez még Iliescu elnökségére vonatkozik:

Lehet-e ott élni ott,

ahol az ország gyilkosok cinkosára bízta sorsát?

Hol mását annak, ki ezeket ölt,

itt árváikat túlélő bronzba öntik?

Országgyűlési és törvényszéki tollal

lopott vagyont nevére ír a tolvaj.

A hatóság szomszédoddal figyeltet,

s holnaptól törvény tiltja be a nyelved?

Maradj-e még itt, mikor a testvér ostobának néz?

Kint többet keresnél és a jólétre fizetnéd az adódat,

a temetőket őrizzék a holtak.

Melyiket?

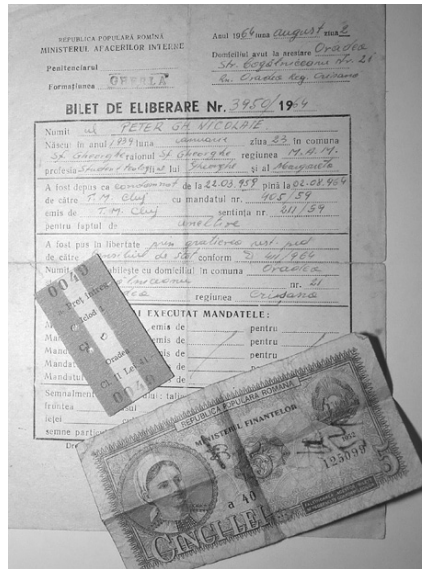
Vörösmarty és Reményik sírján

a márvány más-más kertben fénylik

Hová?

Erdélyi, pesti golgotára?

A te hazádnak hol van a határa?”

– *Sokat utazzik Kolozsvár, Nagyvárad, Budapest között. Hogyan látja: miben különbözik egymástól manapság Magyarország és Erdély?*

– 1525. augusztus 29. óta biztos, hogy Erdély más, mint Közép- és Nyugat-Magyarország. Erdélynek most is ugyanaz a hivatása, mint a fejedelemség 150 éves fennállása idején volt: fenntartani, megőrizni azt a magyarságot, amely tőlünk nyugatra már nagyon súlyos veszélyben van.

– *Odaát járva tapasztalja, látja ezt a veszélyt?*

– Az az ország, amelyben az ember körülnéz, mielőtt kimondaná, hogy keresztyén, amelyben fél, hogy ezért ugyanúgy üldözni fogják, mint ahogy a zsidókat üldözték zsidó voltuk miatt, évtizedekkel korábban; abban az országban, ahol erről beszélni tilos, úgy élni, ahogy keresztyénhez illik, nevetséges, ott minden, ami emberi érték, végveszélyben van.

– *Tanít, verseket ír, rádiós műsorai vannak, könyvei jelennek meg, és persze ingázik három város és két ország között. Elégedett ezzel a sok-sok munkával?*

– Akkor lennék boldogtalan, ha az Úristen elvette volna az erőmet vagy pedig az agyam működőképességét. Addig vagyok boldog, amíg újabb és újabb gondolatokat ad. Újraolvasva régebbi vagy frissebb írásaimat, boldogan állapítom meg, hogy az én kezem írta le, belőlem született, de az ihlet az valahonnan fentről jött.

**Kérdezett és lejegyezte:
Fábián Tibor**